

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2020 - 2023

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Dominika Lerchová

**Alternativní formy resocializace ve výkonu
trestu odnětí svobody**

Praha 2023

Vedoucí bakalářské práce:

Doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2020 - 2023

BACHELOR THESIS/DIPLOMA THESIS

Dominika Lerchová

**Alternative forms of resocialization in serving a prison
sentence freedom**

Prague 2023

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorky

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu doc. PhDr. Miloslavovi Jůzlovi, Ph.D., za podnětné rady, inspiraci a podporu v psaní této bakalářské práce. Rovněž mu děkuji za oporu, kterou mi po celou dobu této práce byl. Také bych ráda poděkovala paní PhDr. Aleně Plškové za veškerou pomoc, trpělivost a za sdílení svých názorů i úvah týkajících se mé práce. Zároveň velké poděkování a vděčnost patří mé rodině a přátelům - za jejich podporu a ujištění, že vše se dá zvládnout.

Anotace

Cílem bakalářské práce je zmapovat význam a způsoby realizace alternativních forem resocializace, a to z pohledu vězeňských pracovníků, kteří se této problematice věnují. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je zaměřena na resocializaci jako takovou a na programy zacházení využívající alternativní aktivity, jejich specifika a přínos. Dále se věnuje charakteristice umělecko-terapeutických programů a zahraničních projektů. Praktická část bakalářské práce zpracovává kvalitativní výzkum provedený na základě rozhovorů s respondenty. Dotýká se programů, jejichž účelem je pomoci vězňům získat nové návyky, sebekontrolu, sebereflexi a dovednosti v zapojování se do běžného života a vyvarovat se tendence znovu páchat trestné činy.

Klíčové pojmy

Formy resocializace, programy zacházení, resocializace, resocializační programy, složky výchovy, terapie.

Annotation

The goal of this bachelor's thesis is to map the significance and ways of realization of alternative resocialization forms, viewing them from the perspective of correctional officers, who work in this field. The thesis is divided into a theoretical and a practical part. The theoretical part is focused on the topic of resocialization itself, delving also into treatment programs using alternative activities, their specifics and benefits. It also presents a characterization of art therapy programs and abroad projects. The practical part of the bachelor's thesis utilizes qualitative research carried out based on interviewing respondents. It touches on programs intended to help prisoners gain new habits, self-control, self-reflection and skills in involvement in everyday life, and avoid the tendency to commit crimes again.

Keywords

Elements of education, resocialization, resocialization forms, resocialization programs, therapy, treatment programs.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 Výkon trestu odnětí svobody	9
1.1 Pojmy související s kriminálním chováním.....	9
2 RESOCIALIZACE	12
2.1 Význam a úkoly resocializace	12
2.2 Resocializační proces.....	12
2.3 Podmínky realizace resocializačního programu	13
2.4 Složky výchovy	14
3 PROGRAMY ZACHÁZENÍ V ČR.....	17
3.1 3Z – Zastav se, zamysli se, změň se	19
3.2 Tlapka v dlani	19
3.3 Žlutá stužka – Yellow Ribbon Run	20
4 ZÁJMOVÉ PROGRAMY VČETNĚ ALTERNATIVNÍCH, UMĚLECKÝCH.....	22
4.1 Zájmové programy.....	22
4.2 Umělecko-terapeutické programy.....	23
5 RODINA JAKO ZPŮSOB RESOCIALIZACE, PROGRAMY S RODINOU V ČR	28
5.1 Oblast utváření vnějších vztahů.....	28
5.2 Den s dítětem	29
PRAKTICKÁ ČÁST.....	30
6 VÝZKUM.....	30
6.1 Cíl výzkumu.....	30
6.2 Metody a organizace výzkumu.....	31
6.3 Výzkumný vzorek.....	33
6.4 Zpracování dat z odpovědí respondentů NA OTÁZKY	36
6.5 Vyhodnocení výzkumu.....	43
ZÁVĚR.....	55
SEZNAM ZKRATEK.....	55
SEZNAM TABULEK.....	56
SEZNAM PŘÍLOH.....	57

ÚVOD

Téma práce odráží autorčin zájem o alternativní způsoby zacházení s vězni. Vězeňství jako takové prochází neustálými reformami a je obohacováno o nové způsoby, jak přistupovat k vězňům. Součástí těchto reforem jsou programy, které se inspiroují v zahraničí a které mohou mít pozitivní dopad na odsouzené tak, aby došlo k výraznému snížení recidivy. Tyto „nové“ programy mají také sloužit jako účinný nástroj, jehož prostřednictvím by měli odsouzení reflektovat svou trestnou činnost. Zároveň mají potenciál vést k seberozvoji vězňů, a ulehčit jim tak návrat do společnosti.

V teoretické části se práce bude věnovat trestu odnětí svobody a jeho působení na odsouzeného. Úvodní kapitola popíše negativní chování ohrožující společnost a psychologické faktory s ním spojené. Další kapitola se bude věnovat problematice samotné resocializace, jejím úkolům a programům zacházení týkajícím se České republiky (specifikace programů zacházení, alternativní programy). V neposlední řadě se pak práce zaměří na alternativní terapeutické formy, a to především uměleckého charakteru. Popsány budou též příklady ze zahraničí, kde tyto postupy měly pozitivní vliv na vězně.

Praktická část se bude zabývat zpracováním kvalitativního výzkumu, soustředí se na otázky týkající se přímo věznic a otázky na zaměstnance, kteří se věnují programům zacházení pro vězně. Cílem výzkumu je především zjistit, jaké alternativní programy jsou realizovány ve věznicích a jakým způsobem jsou aplikovány do praxe.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Výkon trestu odnětí svobody představuje určitou formu omezení za chování či jednání, které porušilo společenskou normu. Toto omezení úzce souvisí se závažností porušení dané normy. Je důležité chápat, že účelem trestu není odplata, ale ochrana společnosti, zabránění pachateli v konání jiné trestné činnosti, ale také resocializace jedince, jeho opětovné zařazení do života po skončení výkonu trestu odnětí svobody.

Při výkonu trestu odnětí svobody se jedinec dostává do zcela nového prostředí, ačkoliv vězni často bývají ze stejných nebo podobných sociálních skupin i prostředí. Vazba sama o sobě má dopad na psychickou stránku člověka, zejména pak, jde-li o první uvěznění.

Přirozeným socializačním faktorem je adaptace na prostředí, ve kterém se jedinec nachází. Ve věznici si začne osvojovat nové hodnoty, vzorce určitého typu chování i role. Socializace jedince při uvěznění může být záměrná (záměrné ovlivňování okolí), nebo nezáměrná (nápodoba vzorů a autorit z věznice).¹

„Účelem výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „trest“) je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti.“²

1.1 Pojmy související s kriminálním chováním

Trestnou činnost lze chápat jako projev poruchy sociálně adaptačních schopností a dovedností. Jde o poměrně jasně definovanou odchylku od společností stanovené

¹ MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4580-0. s. 149-150.

² 169/1999 Sb. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody. *Zákony pro lidi – Sbirka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>

sociální normy. Pachatelé trestných činů nejsou schopni nebo ochotni plnit základní požadavky a očekávání společnosti. Většině z nich chybí náhled na nevhodnost vlastního chování, a nemají proto potřebu usilovat o nápravu nebo hledat terapeutickou pomoc. Kriminální chování je v současné společnosti ze sociálně adaptačního hlediska neúčinné, nevede k pozitivnímu efektu (pokud ano, tak pouze ke krátkodobému), stává se spíše překážkou v dalším životním směřování.³

„Kriminální aktivitu můžeme definovat jako specifickou variantu chování, k jehož rozvoji může přispět mnoho nespécifických faktorů. Z psychologického hlediska je důležité poznání možných příčin kriminálního jednání, resp. vlastností, které jsou pro pachatele trestných činů typické, protože jejich znalost může pozitivně přispět k efektivitě práce s těmito lidmi, ať už jde o prevenci primární, či sekundární.“⁴

Emoční prožívání pachatelů trestných činů může být extrémní. Mívají sklon k afektivnímu reagování, k citové výbušnosti, zlobný afekt může zároveň sloužit k odblokování zábran. Vězni bývají emočně nestabilní, jejich city jsou proměnlivé, což se nepříznivě projevuje v mezilidských vztazích. Mnozí z nich bývají naopak citově chladní, neschopní adekvátních emočních prožitků, představa utrpení jiného člověka je jim lhostejná.⁵

Pro tyto lidi bývá typická neschopnost empatie a nedostatek soucitu. Jejich ladění bývá častěji negativní, převažuje mrzutá, podrážděná nálada. Emoční postoj ke světu bývá negativní a odmítavý. Na druhé straně se lze setkat i se sentimentalitou, sklonem k povrchním citovým projevům, jež nejsou spojeny s jakoukoli odpovědností a ochotou se něčeho vzdát. Pokud něčeho litují, pak nejspíše sami sebe.

S emočním prožíváním souvisí i míra pocitu viny, která k uvědomění si svého trestného konání přispívá. Pokud odsouzený nebude chápat trest odnětí svobody jako důsledek svých činů, ale jako projev nespravedlnosti, kterého se mu dostalo od společnosti, těžko lze potom očekávat, že bude fungovat jako prostředek k odčinění trestného činu nebo motivace k nápravě.

3 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3. s. 806.

4 Tamtéž, s. 810.

5 Tamtéž, s. 808.

Ve vězení by se odsouzení měli připravovat na život po odpykání trestu: vzdělávat se, učit se a co nejvíce se přibližovat způsobu chování přijatelnému pro společnost. Toto lze realizovat především při dostatečné motivovanosti vězně. Člověk se adaptuje na věznici, po propuštění mu však schází režim, který věznice poskytuje, a tak se často vrací ke starým návykům z minulosti. Dalším důvodem recidivy bývá situace, kdy se odsouzený vrací do stejné sociální skupiny nebo do stejného prostředí.⁶

⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3. s. 810.

2 RESOCIALIZACE

2.1 Význam a úkoly resocializace

Byl-li pachatel trestného činu uznán vinným ze spáchání tohoto činu a byl-li za tento čin odsouzen, stává se odsouzeným. V praxi to znamená, že je vzhledem k druhu trestného činu, za který byl odsouzen, a výši trestu zařazen do určitého typu věznice.

Při příchodu do věznice je zpracována penitenciární diagnóza, která by měla sloužit jako základ pro zacházení s odsouzeným. Spočívá v komplexním poznání jedince a zahrnuje zjištění jeho zdravotního stavu, posouzení jeho osobnosti a sociálních vazeb. Realizuje se na základě týmové práce lékaře, psychologa, vychovatele, pedagoga a sociálního pracovníka.

Jádrem penitenciární diagnózy je diagnóza psychologická, která se zaměřuje na pokud možno komplexní poznání osobnosti odsouzeného. Tato diagnóza nesmí mít statický charakter.

Jedním z hlavních cílů zacházení s odsouzeným je změnit jeho chování, které ho přivedlo k páčání trestné činnosti, a umožnit mu návrat do společnosti. K tomu slouží resocializační programy zaměřené především na práci, vzdělání, volný čas, sociální vazby a v neposlední řadě na samotnou osobnost.⁷

2.2 Resocializační proces

Resocializace je proces, při němž si jedinec vštěpuje zásady morálního chování i jednání ve společnosti, a to pomocí nápodoby a výchovy, jíž se mu dostává. Jedinec se učí pravidlům slušného chování během celého života, nejdříve od rodiny, později ve vrstevnických i jiných skupinách, a to na základě své získané role.

⁷ JŮZL, Miloslav. *Kritika současných penitenciárních systémů a nové avantgardní resocializační směry: mezinárodní vědecká konference: Praha, 3. května 2017*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2018. ISBN 978-80-7452-134-8. s. 161.

Přirozená resocializace – jedná se o resocializaci, jež nás provází celý život na základě učení se novým způsobům chování a přijímání nových společenských hodnot a norem.

Specifická resocializace – jde o proces výchovného působení na jedince, který má narušené mravní zásady, a jedná tak proti hodnotám uznávaným společností.⁸

U odsouzených je resocializační proces zaměřen na přizpůsobování se životu ve společnosti. Tento proces vyžaduje odnaučení se starých způsobů jednání, které byly pro společnost nepřijatelné a napomáhaly ke kriminálnímu chování. Pojem resocializace ve vězeňství se dá také specifikovat jako socializace dospělých. Po odnaučení se norem, jež měly za následek trestnou činnost, by v resocializačním procesu mělo docházet k osvojení si norem a hodnot nových, společensky přijatelných (psychologie kriminálního chování).

Resocializaci lze chápat jako proces opětovné socializace, přizpůsobení se novým, dosud neosvojeným společenským normám a hodnotám.⁹

2.3 Podmínky realizace resocializačního programu

Resocializační program je intenzivní, časově vymezená práce s pachatelem zaměřená zejména na změnu jeho chování, změnu v jeho kriminálním jednání, přijetí odpovědnosti za spáchanou trestnou činnost, odčinění škody způsobené trestnou činností a začlenění se do společnosti bez páčání další trestné činnosti.

Resocializační program může probíhat individuální, skupinovou nebo kombinovanou formou. Kromě pachatele je do některých programů zapojována také jeho rodina nebo komunita, ve které pachatel žije.

Do resocializačního programu se pachatelé mohou dostat dvěma způsoby:

Prvním způsobem je rozhodnutí soudu nebo státního zástupce o povinnosti absolvovat program podle zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu nebo zákona č. 218/2003, o soudnictví ve věcech mládeže v platném znění.

⁸ JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristia jako věda žalární*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 9788074521317. s. 363.

⁹ JŮZL, Miloslav. *Kritika současných penitenciárních systémů a nové avantgardní resocializační směry: mezinárodní vědecká konference: Praha, 3. května 2017*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2018. ISBN 978-80-7452-134-8. s. 36.

Druhou možnost představuje dobrovolný vstup pachatele do programu. Cesta k němu vede přes domluvu pachatele s jeho probačním úředníkem, a to zejména v rámci dohledu. V případě, že je pachatel vhodným kandidátem pro absolvování konkrétního resocializačního programu, je do jeho probačního plánu dohledu doplněn závazek účasti v programu.

Po rozhodnutí o zařazení do programu je uzavřena dohoda mezi pachatelem, Probační a mediační službou a poskytovatelem programu. V ní je stanoven časový harmonogram (rozvrh) a vymezena práva a povinnosti účastníka programu, a to včetně sankcí, které budou uplatněny, pokud odsouzený nedodrží pravidla.¹⁰

Resocializační programy mohou být cíleny na dospělé nebo mladistvé pachatele, mohou se také zaměřovat pouze na určitou konkrétní skupinu pachatelů, například na prvopachatele, recidivisty, uživatele drog, agresivní pachatele apod.

Resocializační programy jsou poskytovány nestátními neziskovými organizacemi nebo Probační a mediační službou. Dotačními tituly je podporuje Ministerstvo spravedlnosti ČR.¹¹

2.4 Složky výchovy

Jednotlivé výchovy jsou součástí resocializačního působení ve vězení. Každá z nich je specifickým prvkem, jež má pomoci resocializovat jedince s pokřiveným názorem na morální hodnoty fungující ve společnosti a pomoci mu tak se znovu začlenit. Tyto výchovy se také prolínají do programů zacházení a každodenních aktivit při výkonu trestu odnětí svobody.

1. Výchova rozumová

Rozumová výchova poskytuje jedinci soubor vědomostí a dovedností v mateřském jazyce i v cizích jazycích, v matematice, v přírodních vědách a ve vědách společenských. Při osvojování těchto oborů poznává jedinec zákonitosti vývoje přírody, společnosti a člověka.

¹⁰ Resocializační programy. *Probační a mediační služba* [online]. [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/resocializacni-projekty/>

¹¹ Tamtéž.

2. Výchova mravní

Cílem mravní výchovy je dosáhnout u jedince vnitřního mravního, právního a politického přesvědčení a adekvátních forem chování v duchu daného morálního kodexu. Termínem mravní přesvědčení rozumíme takové poznání určité mravní normy, které je provázáno citovým prožitkem a vede k jedincovu ztotožnění se s danou normou.

3. Výchova pracovní

Cíl pracovní výchovy spočívá v tom, že jedinci umožňuje orientaci ve stále složitějším výrobním systému současné společnosti, usnadňuje mu jeho pracovní adaptaci a začleňuje ho do povolání na základě společenské potřeby i jeho osobních sklonů.

4. Výchova estetická

Estetická výchova rozvíjí jedince v oblasti umění a krásy. Klade si za cíl posilovat u něj adekvátní vnímání a chápání umění a krásy, jejich citové prožívání a hodnocení. Seznamuje vychovávaného s významnými uměleckými díly a s vývojem umění jako důležitého kulturního jevu a tříbí estetický vkus člověka.

5. Výchova tělesná

Cílem tělesné výchovy je rozvíjet a upevňovat zdraví jedince (zajištěním dostatečného pohybu, vhodné životosprávy a osvojením si návyků osobní i společenské hygieny), rozvíjet a upevňovat jeho tělesnou zdatnost (tj. pěstovat pružnost a ladnost pohybů, posílit a utužit organismus) a zároveň rozvíjet morálně volní vlastnosti (např. odvaha, rozhodnost, sebeovládání, ukázněnost, houževnatost, umění prohrávat apod.).

6. Volnočasové aktivity

Volnočasové aktivity jsou důležitou složkou programů zacházení. Bývají nosnou částí programu především tehdy, není-li možné uplatnit aktivity pracovní. Jsou neodmyslitelnou součástí systému výchovy (především výchovy estetické a tělesné). Smyslem jejich zařazení do programů je naučit odsouzené vhodným způsobem trávit

volný čas, po propuštění navodit pozitivní změnu životního stylu, tyto aktivity také napomáhají k udržení psychické i fyzické kondice odsouzeného a snižují jeho personalizační tenzi.

7. Volnočasové aktivity esteticko-výchovného charakteru

Volnočasové aktivity tohoto charakteru naplňují všechny cíle estetické výchovy a přinášejí odsouzenému psychické i fyzické uspokojení. U účastníka programu tyto aktivity rozvíjejí stránku aktivní a stránku receptivní.¹²

Aktivní stránka představuje aktivní podíl jedince na vytváření kulturních hodnot a esteticko-výchovných cílů. Takových činností je nepřehledné množství, je jen třeba zapojit fantazii a využít schopnosti, případně umělecké dovednosti vězňů. Z hlediska motivace je pak vhodné pořádat výstavy jejich výtvorů a soutěže nebo jejich díly vyzdobit kulturní místnosti.

Receptivní stránka zahrnuje sledování televizních pořadů a videí, poslech audia, ale také živá vystoupení hudebních a hereckých skupin, divadelní hry v podání vězňů apod. Při těchto činnostech se jedinec sice většinou aktivně nezapojuje do vytváření umění a krásy, přesto však může být silně citově angažován ve svém prožívání, a tudíž nelze hovořit o receptivní stránce jako o pasivní.¹³

¹² JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristia jako věda žalární*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7. s. 364.

¹³ VETEŠKA, Jaroslav a Slavomil FISCHER. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada, 2020. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0731-5. s. 131.

3 PROGRAMY ZACHÁZENÍ V ČR

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody v § 2 odst. 2 stanoví povinnost jednat s odsouzenými ve výkonu trestu tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovat takové postoje a dovednosti odsouzených, které jim pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život. Resocializace odsouzených pomocí tzv. programů zacházení má tedy oporu i v zákoně.¹⁴ To se promítá do praxe při sestavování jednotlivých programů zacházení s odsouzenými. Nelze totiž pominout skutečnost, že až na opravdu nepatrný zlomek doživotně odsouzených se drtivá většina vězeňské populace vrátí zpět do běžné společnosti. Programy zacházení tak obsahují pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné a zájmové aktivity s diferencovaným přístupem ke každému odsouzenému. Jsou vytvářeny v součinnosti s každým jednotlivcem, který vykonává trest odnětí svobody delší než tři měsíce, za účasti odborných zaměstnanců dané věznice.

Odsouzený má možnost vybrat si z programů, které věznice považuje za vhodné a které je schopna prostřednictvím svých zaměstnanců (případně s pomocí dalších organizací) zajistit. Pokud si trestaný žádný z těchto programů nezvolí, účastní se alespoň minimálního programu zacházení stanoveného vnitřním řádem věznice. Při standardním výkonu trestu je v rámci programu zacházení kladen důraz na pracovní aktivity odsouzených spolu s dalšími aktivitami speciálně výchovnými, vzdělávacími a zájmovými. Vybrané kategorie odsouzených jsou zařazovány do speciálních programů, které probíhají zejména ve specializovaných odděleních.¹⁵

¹⁴ Program zacházení. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-valdice/sekce/program-zachazeni>

¹⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3. s. 814.

Programy zacházení obsahují soubor aktivit vězeňských pracovníků s cílem motivovat vězně k práci na sobě samém a tím pomáhat zvyšovat jeho šance na život po propuštění z vězení. Jedná se o:

- pracovní aktivity,
- vzdělávací aktivity,
- speciální výchovné aktivity,
- zájmové aktivity,
- oblast utváření vnějších vztahů.¹⁶

„Program zacházení slouží k dosažení účelu výkonu trestu a je dle zákona o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. souhrnem konkrétních činností, kterých je odsouzený povinen se účastnit nebo které může vykonávat.“¹⁷

„Programy zacházení jsou zaměřeny na práci s identifikovanými riziky ve smyslu jejich snižování, podporu a rozvoj protektivních faktorů a trestnou činnost, za kterou jsou odsouzení aktuálně ve výkonu trestu.“

Zacházení s odsouzenými je realizováno ve dvou rovinách. V první je směřováno ke snižování jejich rizik, která by v budoucnu mohla vést k opakovanému selhání a návratu do výkonu trestu. Působení na odsouzené je cíleno na jejich rizika a kriminogenní potřeby, systematické a odborné, tak aby vedlo k snižování těchto rizik a kriminogenních potřeb. V druhé rovině je směřováno na práci s trestnou činností. Uvědomění si souvislostí jejího páchání a předcházení situací, ve kterých k tomu dochází. Jsou realizovány v rámci konkrétně zaměřených, strukturovaných penitenciárních programů.“¹⁸

¹⁶JÚZL, Miloslav. *Penitenciaristia jako věda žalářní*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7. s. 370.

¹⁷ Program zacházení. Vězeňská služba České republiky [online]. [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-olomouc/sekce/program-zachazeni>

¹⁸ Tamtéž.

3.1 3Z – Zastav se, zamysli se, změň se

Účelem programu „3Z“ je změnit pohled odsouzených na svou trestnou činnost a pomoci jim uvědomit si a přijmout důsledky vyplývající z konání trestné činnosti. Jde o vlastní postoj odsouzeného k jím páchané trestné činnosti.

„Program je určen pro odsouzené, kteří jsou trestáni opakovaně, a to především za majetkovou trestnou činnost.“¹⁹

O tento certifikovaný program, který má rozsah jedenácti sezení a čerpá ze základů kognitivně behaviorální psychologie, mohou odsouzení projevit zájem buďto sami, anebo jsou pro jeho absolvování vybráni, pokud splňují určitá kritéria.

Jde o systematické vedení odsouzených odborníky, které má vyústit ve změnu postojů a myšlení původně způsobujících kriminální chování.

„Program ‚3Z‘ – Zastav se, Zamysli se a Změň se – byl vytvořen adaptací programu ‚Stop, Think and Change‘ londýnské probační služby v letech 2005 a 2006. Společná pracovní skupina Vězeňské služby ČR a Probační a mediační služby České republiky po úpravě manuálu anglického programu provedla jeho pilotáž ve třech věznicích a třech probačních střediscích. Po skončení projektu VS ČR zavedla program ‚3Z‘ do penitenciární praxe.“²⁰

Po absolvování programu „3Z“ získávají odsouzení certifikát, který dokládá jejich úspěšnost. Je možné přiložit jej k žádosti o podmíněné propuštění, a může být tak velmi užitečným argumentem při rozhodování soudu o budoucnosti odsouzeného.

Nejdůležitější zpětnou vazbou pro tento program je především to, do jaké míry se povede snížit návratnost do výkonu trestu odnětí svobody.²¹

3.2 Tlapka v dlani

„Pilotní část projektu začala v tzv. otevřené věznici v Jiřicích, kdy vybraní odsouzení dostali do péče dvě štěňata zlatých retrívrů, aby je socializovali a připravili tak na výcvik pro vodící psy.“²²

¹⁹ Program 3Z. Vězeňská služba České republiky [online]. [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-rapotice/sekce/program-3z>

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž.

Tento druh projektu je alternativní nápravnou formou. Jde o pomoc s výchovou psů pro nevidomé, ale také o vztah a interakci mezi budoucím slepeckým psem a odsouzeným. Důležitým faktorem je především blízká sociální vazba psa a odsouzeného, která je po fázi prvotního výcviku přerušena, jelikož štěňata jsou poté předána k dalšímu výcviku do školy pro vodící psy.

Do tohoto projektu se mohou zapojit čtyři vybraní odsouzení, kteří vykazují vhodné chování a kteří se zapojením do programu výchovy budoucích vodících psů pro nevidomé souhlasí. Ti dostanou odborné informace, jak o psa pečovat, a tato péče se pak pro ně stává každodenní rutinou.

Projekt „Tlapka v dlani“ má i svůj terapeutický účinek na odsouzené. Péče o psa je učí zodpovědnosti a trpělivosti při výcviku, umožňuje jim zažít pevnou sociální vazbu díky snadnému navázání kontaktu, štěně se může stát také morální a psychickou podporou.

Cílem projektu je uvědomění si důležitosti sociálních vazeb, prožití ztráty někoho či něčeho blízkého, k čemu máme v životě vazbu, přijetí vlastní viny za tuto ztrátu. Odsouzení tak mohou nahlédnout na situaci, kdy se oběť trestného činu musela vyrovnat se ztrátou (stejně, jako se i oni budou muset vyrovnat s přerušением vazby se štěňaty).²³

3.3 Žlutá stužka – Yellow Ribbon Run

Vizi Žluté stužky je dát lidem s trestní minulostí a jejich rodinám novou šanci na slušný život. Projekt je realizován formou běhu, který má symbolický význam. Poprvé se Běh se Žlutou stužkou realizoval v roce 2016. Záměrem projektu je poukázat na problém zaměstnatelnosti lidí s trestní minulostí a jejich začlenění do společnosti, vytvářet pracovní příležitosti pro lidi s trestní minulostí, propojovat je s širší komunitou a tím podporovat prevenci kriminality a snížení míry návratnosti odsouzených do vězení. Projekt upozorňuje na problém složitého začleňování propuštěných vězňů zpět do společnosti, se kterým se Česká republika potýká dlouhodobě. Pro propuštěné druhý trest často začíná tehdy, když vyjdou ven z vězení a zjistí, že kvalita jejich dalšího života je dána faktem, že kvůli své minulosti nemohou najít zaměstnání.

²³ V Jiřicích vycvičili další dva psy pro nevidomé. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/clanky/detail/v-jiricich-vycvicili-dalsi-dva-psy-pro-nevidome>

Záznam v rejstříku trestů je pro propuštěné znamením, které komplikuje jejich návrat zpět do plnohodnotného života. Skutečnost je taková, že 50 % firem vyžaduje trestní bezúhonnost. Šanci najít práci tak má pouhá polovina lidí s trestní minulostí. Pokud navíc vězeň nemá na svobodě fungující zázemí, představuje návrat k trestné činnosti často první volbu, ke které se uchýlí.²⁴

I propuštěný vězeň se však může stát důvěryhodným a oddaným zaměstnancem. Při pracovním pohovoru by každý měl být posuzován na základě svého nadání, schopností, zkušeností a dovedností, nikoliv na základě své minulosti.

Smyslem Běhu se Žlutou stužkou je vložit do společenského podvědomí myšlenku, že každý si zaslouží druhou šanci, že vyjít z vězení a začít fungovat sám je těžké, že podpora a motivace funguje lépe než kritika a že všichni můžeme udělat chybu. Často jsou používána hesla: „Uteč předsudkům“ a „Dej druhou šanci“.

Žlutá stužka na dresech běžců je symbolem návratu z vězení na svobodu a zdárného začlenění se do společnosti. Je to symbol naděje na druhou šanci bývalých vězňů. Vychází z písně „Tie a Yellow Ribbon Round the Old Oak Tree“ Tonyho Orlanda. Tuto píseň vypráví někdo, kdo „si to odkroutil“ a není si jistý, zda je doma vítán. Piše své lásce dopis s prosbou, aby uvázala žlutou stužku kolem dubu před domem, pokud ho chce zpět ve svém životě. Muž okolo domu projede autobusem, a pokud neuvidí žlutou stužku, pochopí, že není vítán, a nevystoupí. Okolo starého dubu nakonec uvidí uvázaných sto žlutých stužek jako signál, že na něj doma čekají. Pro vězně tedy žlutá stužka představuje naději, že po propuštění dostanou druhou šanci.²⁵

²⁴ Běh se žlutou stužkou. *Probační a mediační služba - PMS* [online]. [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: [https://www.bing.com/search?q=B%4%9Bh+se+%C5%BElutou+stu%C5%BEkou+-+PMS+-+Proba%C4%8Dn%C3%AD+a+media%C4%8Dn%C3%AD+slu%C5%BEba+PMS+%E2%80%93+Proba%C4%8Dn%C3%AD+a+media%C4%8Dn%C3%AD+slu%C5%BEba+\(pmscr.cz\)&cvid=c4fbd925bdf e42dd94828cf0bfe94a29&aqs=edge..69i57.662j0j4&FORM=ANAB01&PC=HCTS](https://www.bing.com/search?q=B%4%9Bh+se+%C5%BElutou+stu%C5%BEkou+-+PMS+-+Proba%C4%8Dn%C3%AD+a+media%C4%8Dn%C3%AD+slu%C5%BEba+PMS+%E2%80%93+Proba%C4%8Dn%C3%AD+a+media%C4%8Dn%C3%AD+slu%C5%BEba+(pmscr.cz)&cvid=c4fbd925bdf e42dd94828cf0bfe94a29&aqs=edge..69i57.662j0j4&FORM=ANAB01&PC=HCTS)

²⁵ Yellow Ribbon Run. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/yellow-ribbon-run>

4 ZÁJMOVÉ PROGRAMY VČETNĚ ALTERNATIVNÍCH, UMĚLECKÝCH

4.1 Zájmové programy

V nabídce zájmových alternativních programů může vězeň najít něco, co již znal a konal na svobodě. To ho může podpořit v lepším chování, otevřenosti, v návratu ke starým koníčkům. Vězeň se při kreativních aktivitách tedy může navrátit k činnostem, které dělal před uvězněním, kterého ho těšily, ve kterých nacházel smysl. Kreativní činnosti mohou vězně odvést od napětí k relaxaci, mohou mu pomoci se na chvíli cítit zase normálně, připomenout si předešlý život.

Během kreativních aktivit, jako je například kreslení nebo hudební činnost, se může vězeň uvolnit, najít si nové přátele s podobnými zájmy, vnímat sounáležitost s kolektivem. Při takovémto trávení času dochází obvykle k pohodovějšímu naladění jednotlivce i celého společenství, a tudíž může vzniknout třeba i otevřený vztah k pracovníkovi, který program vede, a který se tak snáze může stát přijímanou autoritou.

K výtvarným počínům může vězně motivovat také charitativní účel této činnosti, např. výroba dáreků pro děti do nemocnic apod. Přímý kontakt vězňů s lidmi, kterým svou prací mohou pomoci nebo je potěšit, vede k posilování vědomí významu takové činnosti.

Při kreativních aktivitách si také vězni mohou osvojit určitá pravidla, např. neodcházet od nedodělané práce či projevovat při práci trpělivost. I takové zdánlivé jednotlivosti jako učení se nové technice kreslení mohou přinést do života vězně obohacení.

Vězni se také mohou během těchto kreativních programů vnitřně rozvíjet a vypěstovat si nový koníček, který jim může pomoci při vyplňování volného času po odpykání jejich trestu.²⁶

²⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3. s. 817.

4.2 Umělecko-terapeutické programy

Receptivní arteterapie je vnímání uměleckého díla vybraného arteterapeutem s určitým záměrem. Cílem je lepší pochopení vlastního nitra a poznávání pocitů druhých lidí. K receptivní arteterapii patří návštěvy výstav a galerií, projekce diapozitivů nebo videozáznamů spojené s rozhovory o vnímaných výtvarných artefaktech apod.

Produktivní arteterapie je založena na využití konkrétních tvůrčích činností (kresby, malby, modelování). Jedná si o užité, aplikované umění ve smyslu jeho uplatnění při intervenci na pomoc postiženým, narušeným jedincům nebo skupině. Arteterapie je snaha o vrácení člověka do stavu harmonie se sebou samým a se svým okolím pomocí umění.

Kreslení jako takové je velmi terapeutickou metodou. Na školách se ale kreslení a malování může zprotivit, pokud učitel nebude podporovat fantazii, ale jednotvárnost. Již od malička se rozvíjí naše představivost, způsob, jakým si vytváříme náš vlastní svět. Pokud jde o zjišťování všeobecných znalostí, zde nejspíš představivost nenajde své místo, ale ve výtvarných činnostech či kreativních aktivitách by fantazii mělo být vždy dovoleno se projevit. Takovou možnost dává i arteterapie. Umělecky kresebnou činností prezentovat své vnitřní prožívání.²⁷

V arteterapeutickém procesu, zejména ve fázi rozhovoru o nakresleném, je vhodné využívat animaci. Je to vlastně rozhovor ve třetí osobě, kdy se terapeut nebo klient identifikují s věcí či postavou z obrázku klienta a hovoří jejich jménem. Promlouvají skrz kresbu k druhému, a mohou tak vyjadřovat pocity a dojmy. „*Kresba s následným rozhovorem, uskutečněným pomocí animace, se může stát komunikačním mostem mezi terapeutem a klientem.*“²⁸

Arteterapeutická metoda imaginace

Představivost, imaginace, fantazie představuje pro arteterapii velký potenciál. Imaginace má totiž mnoho společného s vnitřním světem člověka, je jakýmsi zprostředkovatelem mezi světem hmotným, fyzickým a světem duchovním.²⁹

²⁷ ŠICKOVÁ-FABRICI, Jaroslava. *Základy arteterapie*. Vyd. 2. Přeložil: Jana KŘÍŽOVÁ. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-408-3. s. 14.

²⁴ Tamtéž, s. 128.

²⁹ Tamtéž, s. 127.

Modelování z hlíny v arteterapii

Prostřednictvím modelování figur, zvláště když jde o modelování vlastní postavy, může arteterapeut diagnostikovat různé postoje klientů k sobě, k okolí, ke svým problémům. Hlína je vhodná v rámci rodinné arteterapie, kde se prostřednictvím rodinných soch a jejich konstelací v rámci modelování členů rodiny může arteterapeut dozvědět mnoho cenných informací. Pomůže mu to lépe poznat rodinnou dynamiku, hierarchii autorit v rodině apod.³⁰

Dramaterapie

Dramaterapie slouží jako edukační nebo léčebný prostředek. Využívá prvků, jako jsou improvizace, interpretace, role a vcítění se do daných rolí. Klade si psychologické, pedagogické, terapeutické, ale i umělecké cíle. Dává jedinci prostor pro sebevyjádření, práci s tělem a vyjádření emocí. Mezi další prvky dramaterapie patří např. vyjádření své vnitřní stránky pohybem.³¹

CATHARSIS – Libanonské centrum pro dramaterapii (*Lebanese Center For Drama Therapy*)

Zeina Daccache je průkopnicí dramaterapie v libanonských věznicích. V roce 2007 založila nevládní organizaci s názvem Catharsis se sídlem v Libanonu. Organizace pracuje již více než 15 let na poskytování služeb dramaterapie všem členům libanonské společnosti včetně vězňů, uprchlíků, obětí domácího násilí, ohrožené mládeže a osob s duševním onemocněním.

Daccache používá dramaterapii jako výkonnostní prvek, který pomáhá stavět mosty mezi těmi, kteří jsou uvězněni ve věznici Roumieh, a vnějším světem. Umožňuje vězňům vyprávět své příběhy a vyjadřovat své pocity v bezpečném prostoru.

Organizace věří, že začlenění dramatu do terapie uděluje jednotlivcům aktivní roli v jejich vlastním léčení, seberozvoji i resocializaci. Slouží také jako posilující metoda pro řešení problémů a uvědomění si svých trestných činů. Zároveň slouží jako nástroj pro

³⁰ ŠICKOVÁ-FABRICI, Jaroslava. *Základy arteterapie*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-616-0. s. 135.

³¹ VALENTA, Milan. *Dramaterapie*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3851-2. s. 24.

rozvoj empatie a otevřenosti při práci na sobě samém a dává možnost prezentovat svůj vnitřní svět okolí.

Zeina Daccache nejen, že poskytovala vězňům terapii, ale také vytvářela choreografii pro vězeňskou hru s názvem *12 rozhněvaných Libanonců*, s obsazením složeným výhradně z vězňů. Zeina Daccache provádí dramaterapii v libanonských věznicích, aby pomohla vězňům a bojovala za reformu nespravedlivého trestního zákoníku, na jehož základě lze v Libanonu účinně odsoudit duševně nemocné k doživotnímu trestu odnětí svobody.³²

Muzikoterapie – resocializace hudbou

Improvizace je neutrální příležitostí ke zvukovému a pohybovému projevu a zároveň nabízí možnost vyvolat u klienta emocionální odezvu v kritických konfliktových denních momentech. Tak se může improvizace stát rovněž diagnostickou pomůckou, protože tvořená hudba odráží dynamiku, pohotovost, pozornost, přesnost myšlení a psychomotorické tempo.

Improvizovaný zvuk dává možnost propojit klienta s jeho životním konceptem. Obzvláště silné vnitřní obrazy klientů mohou vést asociační cestou k emocionálně významným zážitkům z minulosti.³³

Jednotlivé hudební nástroje, které vydávají různé zvuky, představují objekty mimo tělo. Mají různý tvar, formu a velikost. Vydávají rozdílnou kvalitu zvuků a zachází se s nimi různým způsobem. Při výběru nástroje klient neuvědoměle symbolizuje prvky svého nitra, svého vnitřního psychického světa.³⁴

Improvizace dává možnost znovu oživit a zpřístupnit nezpracované, nedokončené, nebo naopak základní a podporující zážitky člověka. Symbolizace představuje způsob, jak se energie potřebná ke zpracování problémů může přeměnit do přijatelnější podoby.

Hudební nástroje, pokud je klient použije jako symboly, mohou zdůraznit jeho důležité charakterové vlastnosti. Volbou nástroje lze rozpoznat i postavení člověka v systému vztahů (například rodiny) či nahlédnout na jeho další důležité vztahy. Nástroj

³² Catharsis – Lebanese Center for Drama Therapy [online]. [cit. 2022-11-05]. Dostupné z:

<https://arab.org/directory/catharsis-lebanese-center-for-drama-therapy/>

³³ ZELEIOVÁ, Jaroslava. *Muzikoterapie: východiska, koncepty, principy a praxe*. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073672379. s. 111.

³⁴ Tamtéž, s. 117.

jako symbol má schopnost dovést klienta rovnou k jeho osobnímu tématu. Na symbolickém uchopení reality je totiž důležitá blízkost a současně odstup od klientova problému, což umožňuje právě symbolizace hudebního nástroje.

V muzikoterapii je třeba věnovat pozornost hlavně nástroji, jemuž klient připisuje větší význam než ostatním a s nímž výrazně projevuje své pocity. I když klient neví, proč v něm daný nástroj tyto pocity vyvolává, může to být způsob zachycení jeho problémů. Další terapeutické práci pak mohou napomoci asociace spojené s hudebním nástrojem nebo s jeho zvukem – cokoli, co klienta osloví a napadne k velikosti nástroje, jeho barvě, tvaru, hmotnosti, manipulace s ním, vydávání zvuků a podobně.³⁵

Criminal minded – Rigtersova organizace

REVELINO RIGTERS: Je zakladatelem Rigtersovy organizace zároveň je hudebník, spisovatel a sociální podnikatel, který strávil nějaký čas ve vězení a nyní mentoruje vězně. Organizuje rapové workshopy a školení ve věznicích pro mladistvé a zároveň vede vězně po jejich propuštění při objevování a rozvíjení jejich talentu. On sám byl ve vazbě kvůli drobným krádežím a říká, že mu hudba i texty pomohly zapracovat na jeho problémech a zároveň zvládat život ve vězení.

Criminal Minded si klade za cíl:

- poskytování pracovní nebo vzdělávací podpory,
- poskytování poradenství v oblasti osobního rozvoje,
- organizování a zajišťování (kulturních) činností: tvůrčích dílen nebo kurzů v oblasti umění, kultury a sportu,
- rozvoj talentu vězňů,
- realizaci a zajištění jeviště pro (mladé) talenty, zejména prostřednictvím organizace národních a mezinárodních představení,
- poskytování informací, poradenství, a to i prostřednictvím různých forem dostupných médií,
- spolupráci s různými organizacemi, institucemi, tvůrčími organizacemi a jednotlivci.

³⁵ ZELENIOVÁ, Jaroslava. *Muzikoterapie: východiska, koncepty, principy a praxe*. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073672379. s. 118.

Mnoho mladých lidí trpí depresemi, strachem z budoucnosti a malou nadějí nebo perspektivou do života. Někteří z nich se musí vypořádat s povinnou školní docházkou, finančními problémy, těžkou rodinnou situací nebo mají psychické problémy.

Rivelino v roce 2021 několikrát navštívil věznicí pro mladistvé, kde pracoval s různými skupinami mladých lidí. Při workshopech vězně učí kreativně se vyjadřovat, dávat své příběhy na papír a převádět je do hudby. Prostřednictvím vyprávění příběhů je pozornost věnována zachycení zážitků mladých lidí, které jsou následně nahrávány v mobilním studiu. Hudební sezení jsou také úrodnou půdou pro upřímné, otevřené rozhovory.

Tento program se týká především amsterdamských věznic a usiluje nejen o zvládnutí procesu a života ve vězení, ale také o rozvoj a kreativitu vězňů. Rigtersova nadace nabízí mimo hudby také možnost tvoření uměleckých obrazů nebo boxovací lekce, které mají speciální formou pomoci pracovat s agresivitou a „vybít“ přebytečnou energii či pracovat s emocemi.

Kromě několika dalších aktivit nabízí nadace především podporu a pomoc pro mladé vězně. Při těchto aktivitách se Rivelino Rigters snaží předat vězňům své zkušenosti s tím, co ho život ve vězení naučil a co ho motivovalo k návratu do společnosti. Snaží se o velmi otevřený přístup a možnost sebevyjádření mezi vězni.³⁶

³⁶ *Criminal Minded* [online]. [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: <https://criminalminded.nl/>

5 5 RODINA JAKO ZPŮSOB RESOCIALIZACE, PROGRAMY S RODINOU V ČR

Uvěznění dospělého člověka v mnoha ohledech znamená ochranu společnosti a pro něj osobně možnost uvědomit si svůj trestný čin a pokusit se ho napravit. Nicméně zbavení osobní svobody je pro člověka samozřejmě také ztrátou. Uvězněný člověk ztratí svobodu, soukromí, příjmy, k tomu se často přidává i případné navýšení dluhů. Po psychické stránce je pro uvězněného největší ztrátou radikální omezení kontaktů s nejbližšími osobami. Pro mnohé vězně znamená nová situace také vysokou pravděpodobnost rozpadu manželství nebo partnerství.

Mezi uvězněnými dospělými nemusí být vždy pouze „špatní“ rodiče (nekontrolovatelné chování kvůli drogám či alkoholu, páčání násilí na dětech). Jsou mezi nimi i tací rodiče, kteří o své děti pečovali a zahrnovali je láskou. Takové děti pak mohou prožívat kvůli dočasné ztrátě rodiče trauma či separační úzkost, což dále zatěžuje emocionální prožívání vězně.³⁷

Ke zmírnění takových separačních úzkostí může pomoci program v oblasti utváření vnějších vztahů.

5.1 Oblast utváření vnějších vztahů

Tato oblast bývá některými autory také nazývána extramurální, tj. „za zdí vězení“. Jedná se o vytváření, udržování či posilování vazeb odsouzených s vnějším světem (k rodině, přátelům a známým mimo kriminální subkulturu), rozvíjení znalostí, dovedností, které jsou potřebné v občanské společnosti.

Patří sem především diferencovaný způsob návštěv a styků odsouzeného s rodinou, který může být omezený časově i komunikačními prostředky (např. od komunikace vedené pouze po telefonu bez fyzického kontaktu až po možnost několikahodinové návštěvy manželky či družky bez jakéhokoliv dozoru v jistém soukromí, či dokonce přerušování trestu za účelem návštěvy rodiny).⁴⁹

³⁷ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2. s. 117.

5.2 Den s dítětem

Od roku 2018 se v českých věznicích koná Den s dítětem, který umožňuje odsouzeným rodičům udržovat vazby s dětmi mimo prostředí návštěvních místností nápravných zařízení.

Smyslem nového programu je posílit u vězněných otců schopnost zvládat jejich otcovskou roli, získat znalosti o potřebách dítěte, které se dostalo do těžké situace způsobené uvězněním otce, získat náhled na vlastní trestnou činnost a pomoci ke snížení možné budoucí kriminality. Teoretický základ náplně programu vychází z Úmluvy o právech dítěte.

Poprvé byl program rozběhnut ve Věznici Pardubice, kde muselo nejdříve dojít k různým opravám, úpravám a estetizaci prostor.

Odsouzení mají možnost setkat se s potomky mimo prostory věznice. Společné hry, oběd nebo pomazlení s tatínkem/maminkou jsou pro děti odsouzených výjimečnou událostí. Setkání s druhým rodičem je pro děti důležité nejen sociálně, ale i psychicky.

Za svými tatínky přicházejí děti v doprovodu svých maminek, babiček i tet z dětského domova. Jeden z mužů popisuje, že viděl svou tříletou dcerku teprve podruhé. „*Řekla mi, že mě má ráda. Musel jsem utéct, abych před ní nebrečel,*“ svěřil se muž organizátorům akce. „*Bylo to super, zase si s tátou zahrát člobrdo,*“ říká jedno dítě. „*Zase jsem mohl se synem vařit oběd,*“ říká odsouzený a slzy se mu derou do očí.³⁸

Setkání rodin, které se často během výkonu trestu rozpadají, může pomoci prožitkem radosti, kterou si v sobě nejen děti nesou, při těšení se na návrat odsouzeného rodiče domů. Vztah s rodinou může být tím jediným, co odsouzené ve věznici drží nad vodou a co pak po propuštění může být nápomocno k vyhnutí se opakování trestné činnosti.

Součástí této terapie jsou poradci, kteří odsouzeným rodičům radí, jak situaci zvládnout, jak s potomky hovořit o tom, že jsou ve vězení a za co byli odsouzeni. Současně pomáhají zabránit další stigmatizaci rodiny společností a traumatizaci dítěte, které se musí připravit na návrat tatínka/maminky domů.³⁹

³⁸ Vězeňská služba: Pappa program poprvé. *ParlamentníListy.cz – politika ze všech stran*. [online]. [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Vezenska-sluzba-Pappa-program-poprve-731277>

³⁹ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2. s. 115.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUM

6.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jaké typy programů se používají ve vazebních věznicích i věznicích s výkonem trestu odnětí svobody, jaká je jejich náplň, jak jsou realizovány a jaký resocializační vliv mají na vězně.

Pro naplnění cílů výzkumu byly stanoveny tyto otázky:

- 1) Jaké programy zacházení včetně alternativních realizujete při práci s odsouzenými?
- 2) Využíváte k programům zacházení nějaké pomůcky (např. hudební nástroje, malířské pomůcky)?
- 3) Jaká je náplň vašeho programu zacházení? (časová dotace, struktura, kapacita)
- 4) Jsou nějaké programy zacházení či aktivity realizovány i mimo prostory věznic?
- 5) V čem si myslíte, že klientům pomáhá vámi realizovaný program zacházení v jejich budoucí resocializaci?
- 6) Jaká věková kategorie se hlásí do programů zacházení včetně alternativních?
- 7) Přispívají vaše metody i k nějakým dovednostem nebo seberozvoji vězňů? K jakým konkrétně?
- 8) Jak podle vás ovlivňuje vámi realizovaný program zacházení odsouzeného, pokud jde o posuzování trestné činnosti, jeho motivaci k lepšímu chování nebo jeho plánování budoucího života po propuštění?
- 9) Je ve vaší věznici dostatek těchto programů zacházení, včetně alternativních a kreativních aktivit? Pokud ne, co je podle vás důvodem jejich nedostatku?
- 10) Myslíte si, že je programům zacházení včetně alternativních věnován dostatek času?

³⁵ KOCANDA, Martin. *Výkon trestu odsouzených matek s dětmi v České republice*. Rigorózní práce. Masarykova univerzita Brno. 2007.

6.2 Metody a organizace výzkumu

Pro naplnění cíle výzkumu byla vybrána kvalitativní výzkumná metoda formou rozhovorů. Ačkoliv se práce původně soustředila pouze na vazební věznici Pankrác, v této věznici z časových důvodů bylo poskytnuto jen několik rozhovorů, které byly předem sjednány a následně uskutečněny s pracovníky telefonickým spojením, a to z důvodu časové vytíženosti vybraných respondentů. Pro vhodný vzorek respondentů a dostatek získaných dat musela autorka rozšířit svůj výzkum i do jiných věznic. Proto jsou součástí práce také rozhovory z vazební věznice v Brně, kde výzkum proběhl přes e-mailovou komunikaci s vedením věznice a následně se souhlasem proběhl taktéž rozhovor telefonicky. Z důvodu vytíženosti zaměstnanců a značného omezení jejich volného času byly rozhovory v této věznici velmi krátké a rychlé. Nicméně pro naplnění cíle výzkumu bylo třeba i využití dalších věznic. K obohacení praktické části proto byly využity i věznice s výkonem odnětím trestu svobody. Konkrétně byly osloveny ještě tyto věznice: Otevřená věznice Jiřice, kde se autorka práce dotazovala nejprve přes e-mail a později byly rozhovory vedeny také telefonicky a při osobním setkání s jedním respondentem. Zde autorka vnímala již z názvu otevřené věznice větší otevřenost i co se týkalo přístupu zaměstnanců. Zaměstnanci byli v rozhovorech otevřenější a velmi sdílní při popisování programů i aktivit realizujících se v jejich věznici. Další věznici, kterou autorka díky příznivému zdroji mohla kontaktovat, byly Bělušice. V této věznici se respondenti velice ochotně zúčastnili tří přímých rozhovorů. Na základě souhlasu ředitele proběhlo setkání dvakrát přímo ve věznici a jednou v mimovězeňském prostředí. Respondenti byli velice hovorní, ochotní podělit se o informace týkajících se jejich práce a činností, které v rámci svého zaměstnání realizují s vězni. Kromě dvou zaměstnanců pracujících ve věznici měla autorka ještě příležitost realizovat jedinečný rozhovor se speciálním pedagogem, jež působí v Bělušické věznici na specializovaném oddělení pro vězně se závislostmi na návykových látkách. Rozhovor autorka zařadila do svého výzkumu nejen pro zpestření práce a získaných dat, ale také jako další poznatek o alternativních metodách a jejich působení na vězně.

U všech rozhovorů byla zachována anonymita, a proto jsou označeni jako „Respondent č. 1-10“.

Výzkumná místa:

1) Vazební věznice

Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence - Brno:

Vazební věznice zajišťuje výkon vazby obviněných mužů, žen a mladistvých. Výkon trestu odnětí svobody vykonávají v této věznici odsouzení zařazení do věznice s ostrahou a s vysokým stupněm zabezpečení a odsouzení zařazení do věznice s ostrahou se středním stupněm zabezpečení. Od začátku roku 2009 v této věznici funguje Ústav pro výkon zabezpečovací detence. V této brněnské věznici je velký zájem o sportovní aktivity a programy. Sportovních aktivit se účastní nejen odsouzení ale i zaměstnanci.⁴⁰

Vazební věznice a Ústav pro výkon zabezpečovací detence - Pankrác

Vazební věznice zajišťuje výkon vazby obviněných mužů a žen. Kapacita vazební věznice je 1 202 míst. V této věznici je také umístěno více než 180 osob cizí státní příslušnosti. V rámci vazební věznice se nachází oddělení tzv. pracovně nezařaditelných.

Týká se vězňů s nízkou mentální úrovní, kteří vyžadují neustálou medikaci, a to často i z důvodu závislosti na návykových látkách.⁴¹

2) Věznice s výkonem trestu odnětí svobody

„Otevřená věznice“ - Jirice

Tato věznice je pilotním projektem tzv. „Otevřené věznice“ s kapacitou 104 míst. Věznice má díky prostoru a rozloze velmi vhodné a příznivé podmínky pro realizaci některých speciálních projektů odborného zacházení s odsouzenými zaměřených na

⁴⁰ Věznice Jirice: Základní informace. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-jirice>

⁴¹ Vazební věznice a ÚpVZD Praha Pankrác: Základní informace. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-praha-pankrac/sekce/zakladni-informace>

pěstitelství a chov zvířat. Jsou to např. projekty zaměřené na včelařství, zemědělskou činnost a chov hospodářských zvířat.⁴²

Věznice s výkonem trestu odnětí svobody - Bělušice

Věznice s ostrahou pro výkon trestu odnětí svobody odsouzených v Bělušicích má kapacitu 578 míst. Vězeňská služba si klade za cíl maximální snahu o snižování kriminogenních faktorů v rámci daných programů zacházení.

V této věznici je zřízeno výstupní oddělení, do něhož se určitou dobu před očekávaným ukončením trestu odnětí svobody umisťují odsouzení, kterým byl uložen trest na delší dobu než jsou 3 roky, a odsouzení, jimž je třeba pomáhat vytvořit si podmínky pro samostatné žití. Vězeňská služba si také klade za cíl zaměstnávání odsouzených jako hlavní prioritu. V roce 2007 se ve věznici poprvé za celou dobu podařilo zaměstnat více jak 50 % odsouzených mužů.⁴³

6.3 Výzkumný vzorek

Definice výzkumného vzorku

Vychovatel-terapeut

Obsah práce vězeňského vychovatele-terapeuta se podobá pozici psychologa. Vychovatel-terapeut zajišťuje především skupinové terapie různého zaměření. Je metodicky veden psychologem a platí pro něj obecné povinnosti odborných zaměstnanců. O důležitých skutečnostech musí informovat vychovatele-psychologa.

⁴² Vazební věznice a ÚpVZD Praha Pankrác: Základní informace. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-praha-pankrac/sekce/zakladni-informace>

⁴³ Věznice Bělušice: Historie věznice. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-belusice/sekce/historie-veznice>

Vychovatel

„Vychovatel je členem týmu, jehož základním úkolem je komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně cílených opatření k optimalizaci vzdělávacího procesu odsouzených a realizaci protidrogové prevence v rámci věznice. „Prioritou vychovatele je především zacházení s odsouzenými, kteří vykonávají trest ve věznicích, popřípadě ve vazebních věznicích, kde má toto povolání také své zastoupení. Na kvalitách vychovatele mnohdy závisí, nakolik bude proces resocializace úspěšný.“⁴⁴

Vychovatel vede osobní karty odsouzených, provádí průběžné zápisy postihující, jak probíhá naplňování účelu výkonu trestu u odsouzeného. Realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc, zpracovává návrhy na přerušení výkonu trestu, povoluje volný pohyb mimo věznici či dočasné opuštění věznice, zabývá se účastí odsouzených na akcích mimo věznici, návštěvami bez zrakové či sluchové kontroly, přerazováním odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístěním. Podílí se na výběru odsouzených k zařazení do práce, zná rizika odsouzených, a to především odsouzené mající sklony k sebepoškozování, útěkům, odsouzené vytipované jako možné objekty napadení nebo naopak potenciální pachatele násilného jednání, odsouzené, kteří jsou vyšetřováni nebo obžalováni z další trestné činnosti, a ty, jimž by měl být nařízen další nepodmíněný trest odnětí svobody nebo přeměněn trest podmíněný na nepodmíněný.⁴⁵

Speciální pedagog

„Speciální pedagog je odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciaci.“⁴⁶

Mezi hlavní činnosti speciálního pedagoga patří řízení činnosti vychovatelů a pedagogů volného času po metodické stránce a dále realizování programů zacházení, a to na vysoké odborné úrovni. Účastní se speciálně výchovných aktivit, jako je práce se skupinami a individuální práce s klienty. Provádí pedagogickou diagnostiku a zpracovává

⁴⁴ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005.

⁴⁵ Nařízení Generálního ředitele č. 26/2006; čl. 9.

⁴⁶ KOCANDA, Martin. *Výkon trestu odsouzených matek s dětmi v České republice*. Rigorózní práce. Masarykova univerzita Brno. 2007.

pedagogické posouzení v rámci komplexní zprávy s příslušným doporučením pro program zacházení, přičemž výběr diagnostických metod je na jeho uvážení.⁴⁷

Psycholog

Při činnosti ve vztahu k odsouzeným psycholog posuzuje dle psychologických diagnóz odsouzené, umisťuje je do pro ně vhodných programů zacházení a sám se podílí na zpracovávání těchto programů. Jeho povinností je aktivně se podílet alespoň na jedné speciální výchovné aktivitě v programu zacházení. Sleduje také aktivitu a chování odsouzených v těchto programech a zpracovává průběžná hodnocení programů zacházení.⁴⁸

Pedagog volného času

Činnost pedagoga volného času spadá do oblasti volnočasových aktivit odsouzených, pro něž organizuje především sportovní a vzdělávací aktivity. Touto organizovanou činností přispívá pedagog volného času k vytváření příznivého klimatu ve věznici.⁴⁹

„Tento pracovník je řízen speciálním pedagogem a jeho charakter práce spočívá v realizování individuální, skupinové, zájmové a v závislosti na odbornosti také terapeutické (rukodělné, sportovní, kulturní) činnosti odsouzených.“⁵⁰

⁴⁷ Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 26/2006.

⁴⁸ KRÁL V. *Vězeňský personál Věznice Pardubice*. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. 2008.

⁴⁹ Nařízení Generálního ředitele 18/2007: Příloha č. 1.

⁵⁰ KRÁL V. *Vězeňský personál Věznice Pardubice*. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. 2008.

Tabulka 1: Respondenti

	Pohlaví	Pracovní pozice a místo věznice:
Respondent 1	muž	speciální pedagog ve vazební věznici Pankrác
Respondent 2	muž	vychovatel ve vazební věznici Pankrác
Respondent 3	muž	vychovatel ve vazební věznici v Brně
Respondent 4	muž	psycholog ve vazební věznici v Brně
Respondent 5	žena	speciální pedagožka v bělušické věznici (VTOS)
Respondent 6	muž	vychovatel v bělušické věznici (VTOS)
Respondent 7	muž	speciální pedagog ve specializovaném oddělení v bělušické věznici
Respondent 8	muž	speciální pedagog v otevřené věznici Jiřice
Respondent 9	muž	vychovatel v otevřené věznici Jiřice
Respondent 10	muž	pedagog volného času v otevřené věznici Jiřice

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

6.4 Zpracování dat z odpovědí respondentů NA OTÁZKY

1) Otázka č. 1: Jaké programy zacházení včetně alternativních realizujete při práci s odsouzenými?

Respondent 2: „Vedu společenské hry, pro jiné aktivity není čas.“

Respondent 4: „Podílím se na realizaci standardního programu zacházení tím, že vedu individuální pohovory nebo realizuji aktivitu ‚Psychologické poradenství‘.“

Respondent 6: „Vedu program s názvem *Já rodič a rodina*, který se soustředí na zodpovědnost k sobě, k rodině a zejména k dětem, na které má uvěznění rodiče největší dopad.“

Respondent 7: „U nás na specializovaném oddělení je zájem o arteterapie. Máme keramickou dílnu, kde pracujeme s hlinou. Čekají se tam fronty, aby se vystřídali všichni. Máme i pece na vypalování. Každý rok u nás probíhá zakončení rekvalifikačním kurzem z keramiky. Jezdí k nám pravidelně keramička a pak dostanou certifikáty. Takže se tomu můžou i později věnovat.“

Respondent 8: „Já konkrétně vedu kurz *sebeprezentace* spolu s trenérem skupinového programu takzvaného 3Z – *Zastav se, zamysli se, změň se*. Náplní toho programu je vlastně docílit u odsouzených změny náhledu na chování ve vztahu k trestné činnosti, čili aby v budoucnu uměli zvládat náročné životní situace a vůbec, s kým se ve společnosti setkají a bude pro ně problematické, tak aby dokázali řešit tyto různé situace jinak než nějakým zkratkovitým pácháním trestné činnosti.“

Respondent 10: „V naší otevřené věznici realizují kurz *„šikovných rukou“* a poté modelářský kroužek.“

2) **Otázka č. 2: Využíváte k programům zacházení nějaké pomůcky (např. hudební nástroje, malířské pomůcky)?**

Respondent 4: „Nejčastěji pracuji bez pomůcek, eventuálně pouze s běžnými psacími potřebami, někdy využívám např. společenské hry jako podnětový materiál.“

Respondent 8: „Používám knihy, v podstatě vybranou literaturu nebo učebnice, hudební nástroje, potřeby pro keramickou dílnu, školní a výtvarné potřeby, magnetofon, DVD.“

Respondent 10: „Pro kurz *„šikovných rukou“* se využívá elektrické ruční nářadí, drobné ruční nářadí, soustruh atd. a pro kurz modelářství se používají stavebnice, drobné nářadí, lepidla nebo barvy.“

3) Otázka č. 3: Jaká je náplň vašeho programu zacházení? (časová dotace, struktura, kapacita)

Respondent 2: „Jednou za čtrnáct dní zhruba 60 minut pro zařazené odsouzené.“

Respondent 3: „Realizují dvě speciálně výchovné aktivity, které mají trvání minimálně 60 minut. Kapacita je většinou dle možností kulturních místností, ale účast je kolem deseti osob. Co se struktury týče, jde o seznámení s programem, samotná náplň je dle stanoveného tematického plánu a zakončuje se vyhodnocením aktivity.“

Respondent 7: „Vedu na specializovaném oddělení pro závislé skupinové terapie. Využívá se tam skupinové dynamiky. Máme odsouzené rozdělené do třech terapeutických skupin po třinácti lidech a každý den probíhá ráno komunitní sezení a dopoledne skupinová terapie. Program máme rozdělený do čtyř fází. Začíná to tím, že nastoupí do první, ale spíš je to taková multá fáze, což je adaptační, a ta trvá jeden měsíc. Je to taková doba, kdy se ten odsouzený seznamuje s běžnou praxí, se specifiky toho oddílu, kde vlastně jsou ty základy. Aby poznal, co jsou role, a taky aby si vybral „staršího bratra“ z řad odsouzených a tak dále.

Po měsíci má možnost se rozhodnout pokračovat dál, anebo program ukončit, protože ne pro každého ten terapeutický program a komunita je. Když se po první fázi rozhodne jít dál, tak komunita hlasuje a tím rozhodne. Většinou, pokud nemá problémy v interpersonálních vztazích, tak postoupí dál do druhé. Třetí fáze pak trvá tři až pět měsíců. Jde o retrospektivní fázi, kdy se ten odsouzený vrací do minulosti. Hledají se tam spouštěče rizika a vlastně to, proč opakovaně selhává. Je to taková fáze iniciační. Zabýváme se tam přítomností, ale i minulostí, protože to spolu souvisí.

Celkově ten přestup už není jenom o tom, že si odsouzený řekne, že by chtěl přestoupit, ale už píše žádost o přestup. Tato žádost je aspoň na čtyři stránky. Potom tu žádost čte před komunitou a zase komunita rozhodne, jestli ho pustí dál. Samozřejmě může ten program ukončit, pokud je pasivní v té fázi nebo má nějaké kázeňské přestupky. To ho pak třeba nemusíme pustit dál. Čili délka toho

programu je devět až patnáct měsíců. Se souhlasem ředitele věznice můžeme ten program prodloužit až na osmnáct měsíců, pokud je to potřeba.“

4) Otázka č. 4: Jsou nějaké programy zacházení či aktivity realizovány i mimo prostory věznic?

Respondent 1: *„V naší věznici nejsou, tedy kromě vycházek s vychovatelem, ale to je spíše forma odměny za dobré chování.“*

Respondent 4: *„Ano, jsou, ale jen v rámci extramurálních nebo spíše pracovních aktivit.“*

Respondent 10: *„V naší otevřené věznici je to například zmíněný kurz ‚šikovných rukou‘ či pěstitelská zóna jsou mimo prostory věznice realizovány formou extramurálních akcí a jsou to třeba opravy v dětském domově nebo údržba venkovních prostor v mateřské školce.“*

Respondent 6: *„Ano, práce v okolí věznice, turistika, návštěvy mimo věznici za doprovodu zaměstnance VS ČR, a to například na naši okrasnou zahradu, kde mohou vybraní odsouzení strávit den s rodinou. Je součástí extramurálních aktivit, protože se do ní chodí bránou z věznice. Máme tam sukulenty, jezírko s rybami i malé hřiště pro děti. Hodně se to liší od běžných venkovních prostorů. Mnoho odsouzených tam třeba po dlouhé době poprvé uvidí květiny. Je to pro ně v podstatě ‚přičuchnutí si ke svobodě‘, mohou tam o to víc pochopit, o co svým trestným činem přišli.“*

5) Otázka č. 5: V čem si myslíte, že klientům pomáhá vámi realizovaný program zacházení v jejich budoucí resocializaci?

Respondent 2: *„Řekl bych, že hraní společenských her učí odsouzené nakládat smysluplně se svým volným časem a také může přispět k rozvoji logického myšlení.“*

Respondent 7: „Někteří jdou do našeho čtyřfázového programu s velkou motivací, že doopravdy chtějí se svým životem něco udělat, něco změnit, nebo aspoň zkusit. Samozřejmě že nemáme růžový brýle a víme, že na oddíle máme lidi, kteří sem přišli, nechci říkat umývat záchody, protože tam je všichni umývají. Ale někteří se vážně chtějí zapojit aktivněji. Stalo se nám v minulosti mnohokrát, že k nám na specializovaný oddělení přišel odsouzený takhle účelově, kvůli koutku na kondiční cvičení nebo kvůli dřevěný posteli, ale během měsíce, dvou prostě šel do sebe a začal makat. A nakonec končil a odcházel jako lídr. Takže i to se může stát a za mě, pokud mají motivaci a hlavně vůli se změnit už v průběhu trestu afakt se snaží, tak v budoucnu si určitě zas svoje místo ve společnosti najdou, a to bez nějakých dalších trestních postihů.“

Respondent 4: „Mnou vedená aktivita ‚psychologické poradenství‘ je zaměřena na konstruktivní zvládnutí uvěznění. Vedu je k lepšímu sebepoznání, zejména k reflexi jejich způsobu reagování a komunikace. V tom může být moje aktivita nápomocná.“

Respondent 9: „Celé zacházení s odsouzenými v otevřené věznici je komplexně cíleno na vytváření optimálních podmínek pro následnou reintegraci po propuštění z výkonu trestu. Jsou posilovány protektivní faktory, samostatnost, zodpovědné jednání, prosociální vzorce chování. Odborná intervence a cílené aktivity programu zacházení umožňují odsouzeným nacvičit si efektivní strategie pro zvládnání náročných životních situací.“

6) Otázka č. 6: Jaká věková kategorie se hlásí do programů zacházení včetně alternativních?

Respondent 2: „Veškerá věková kategorie je zařazena do aktivit, pokud to vyloženě nebojkotují.“

Respondent 6: „Věková kategorie se pohybuje od dvaceti let zhruba do padesáti. Nemyslím si ale, že by věk rodiče hrál roli v zodpovědnosti a kvalitě péče o dítě.“

Respondent 8: „Program zacházení je dle zákona o výkonu trestu odnětí svobody stanovován všem odsouzeným bez ohledu na věk. Obecně lze říci, že vězeňská

populace nám ‚mládné‘, kdy se do výkonu trestu dostávají čím dál častěji mladší lidé, a to se týká i mého programu, kde vidím spíš mladší dospělé než starší. “

Respondent 7: *„Věkové omezení v rámci programu nemáme, snad jen plnoletost. Omezením může být zdravotní způsobilost, problémy v interpersonálních vztazích, neuznávání autorit, opakované kázeňské přestupky, nemotivovanost se aktivně zapojit do programu, jazyková bariéra apod. “*

7) Otázka č. 7: Přispívají vaše metody i k nějakým dovednostem nebo seberozvoji vězňů? K jakým konkrétně?

Respondent 3: *„Ano, získávání náhledu na trestnou činnost, posilování právního vědomí, rozvoj schopností, kompetencí, dovedností, sebepoznání, motivace, empatie, kreativity, spolupráce ve skupině. “*

Respondent 5: *„Jsem ráda, že odsouzeného občas naučím alespoň pozdravit, poprosit anebo pochopit, že existuje nějaká rovina toho, jak se spolu budeme bavit. Jinak aktivity, které s vězni dělám, jim slouží spíše jako výplň volného času než jako typ seberealizace. “*

Respondent 9: *„V rámci vedených aktivit programu zacházení rozvíjím u odsouzených dovednosti kauzálního myšlení, plánování cílů do budoucna, dovednosti sebe prezentace pro vedení pracovního pohovoru i na pracovišti, komunikativních dovedností. “*

8) Otázka č. 8: Jak podle vás ovlivňuje vámi realizovaný program zacházení odsouzeného, pokud jde o posuzování trestné činnosti, jeho motivaci k lepšímu chování nebo jeho plánování budoucího života po propuštění?

Respondent 3: *„V naší věznicí realizujeme aktivity v rámci programu zacházení. Aktivita a práce s odsouzenými jinak ovlivňuje někoho, kdo je poprvé ve výkonu trestu, a jinak někoho, kdo je opakovaně ve výkonu trestu odnětí svobody. Záleží hlavně na odsouzeném samotném, zda chce na sobě pracovat, či nikoliv. My ho můžeme pouze motivovat, ale ta samotná práce na sobě už je na něm. “*

Respondent 1: „*Nutí ho více přemýšlet o svém konání a jednání. A to především nejednat unáhleně a pracovat na svém sebeovládání.*“

Respondent 8: „*No, program zacházení je obecně koncipovaný tak, aby čím člověk má méně rizik, tak tím méně budeme vyvíjet tu odbornou intervenci. Jenže ono v praxi to taky tak nefunguje, protože někdo třeba má diagnostikovaný menší rizika, ale má daleko menší motivaci a někdo má třeba vyšší rizika, ale zase prostě chce opravdu tu změnu.*“

Respondent 7: „*Odsouzený by měl získat sebe-náhled na svoji trestnou činnost, získat náhled na trestnou činnost z pohledu obětí, získává pracovní zkušenosti, učí ho disciplíně, kterou tvoří pokora, trpělivost a vytrvalost, učí ho řádu a dodržování pravidel, učí ho modelu, že bez práce nejsou koláče, učí ho uvědomit si svoji hodnotu, učí ho, že uznání dosáhne vlastní pílí, učí ho ke slušnému chování a skromnosti, abstinenci, rozvíjí jeho vědomosti, schopnosti a dovednosti.*“

9) Je ve vaší věznici dostatek těchto programů zacházení, včetně alternativních a kreativních aktivit? Pokud ne, co je podle vás důvodem jejich nedostatku?

Respondent 1: „*Není, ale to je především kvůli nedostatku personálu v naší věznici.*“

Respondent 2: „*Programů zacházení a aktivit je dostatek, ale je nedostatek těch, kdo by je vedl.*“

Respondent 10: „*Ano, je jich dostatek. Moje priorita je věnovat odsouzeným v maximální možné míře veškerý můj pracovní čas, stejně jako ostatních zaměstnanců.*“

Respondent 5: „*V rámci možností ano, ale na jiné realizace programů a aktivit není tolik času. A to si myslím, že neplatí jen pro naši bělušickou věznici.*“

10) Otázka č. 10: Myslíte, že je programům zacházení včetně alternativních věnován dostatek času?

Respondent 9: *„V otevřené věznici bezesporu ano, v jiných věznicích jako třeba v těch vazebních bych řekl, že tomu tak není už kvůli zaneprázdnění i nedostatku zaměstnanců nebo prostorům, které jsou u nás zcela jiné.“*

Respondent 7: *„Za mě rozhodně ano, nicméně není dostatek zaměstnanců, kteří by měli čas nebo měli certifikovaný sebezkušenostní výcvik například na další alternativní terapie. Hlavně i proto, že na standardním oddělení není čas ani prostor na nad rámecové aktivity mimo program zacházení.“*

Respondent 6: *„Obecně bych řekl, že je problém v nedostatečném počtu odborných pracovníků na tyto aktivity, potažmo přidělený počet odsouzených, přetíženost občanských pracovníků jinými činnostmi, případně neodbornost některých pracovníků. Dalším důvodem je tlak na pracovní zařazení odsouzených a s tím související potřebný čas na aktivity programu zacházení. Ještě bych zmínil vyhoření některých zaměstnanců, ale v naší profesi člověk nemůže dělat, pokud si nasazuje vysokou laťku úspěšnosti. Já to беру tak, že pokud to, co dělám, pomůže alespoň jednomu ze sta, tak to má smysl.“*

6.5 Vyhodnocení výzkumu

Následující část práce se zaměří na shrnutí a vyhodnocení vybraných odpovědí respondentů na jednotlivé otázky výzkumu.

1) Jaké programy zacházení včetně alternativních realizujete při práci s odsouzenými?

Z odpovědí na tuto otázku je patrné, že programy zacházení v jednotlivých věznicích jsou různorodé. Vzhledem k tomu, že respondenti nepracují všichni v jedné věznici, ve svých odpovědích se neshodli, nicméně program vždy odpovídá charakteristice dané věznice. Každá věznice se přizpůsobuje potřebám odsouzených a na základě toho volí vhodné programy.

2) Využíváte k programům zacházení nějaké pomůcky (např. hudební nástroje, malířské pomůcky)?

Z odpovědí na druhou výzkumnou otázku lze soudit, že ani využívání pomůcek není všude stejné (stejně jako výběr programů), nicméně jsou využívány na základě individuálních a momentálních potřeb. Materiální pomůcky slouží obvykle k obohacení programu, ke zvýšení zájmu vězňů o program a pestrosti jeho náplně.

3) Jaká je náplň vašeho programu zacházení? (časová dotace, struktura, kapacita)

Jednotlivé programy mají svou omezenou kapacitu a časovou dotaci. Každý program má individuální strukturu a určení času závisí na konkrétním zaměstnanci věznice. Cílem vedoucího programu je vždy s účastníky absolvovat kompletní náplň programu. Kreativní nebo terapeutické aktivity mají nejen vyplňovat volný čas vězňů, ale také být pravidelnou součástí rozvrhu a zároveň možností seberozvoje a resocializace.

4) Jsou nějaké programy zacházení či aktivity realizovány i mimo prostory věznic?

Každá věznice má možnost realizovat kromě klasických vnitřních i venkovní aktivity. Z odpovědí respondentů se dozvídáme, že vazební věznice uskutečňuje aktivity mimo vnitřní prostory pouze ve formě extramurálních aktivit nebo odměnových vycházek. Pokud jde o věznice pro výkon trestu odnětí svobody, zde mají programy širší záběr. Například respondent č. 6 z Bělušické věznice hovoří o okrasné zahradě, která je sice součástí věznice nicméně její prostředí, jak respondent sám hovoří, je pro něj velkou změnou prostředí a ukázkou krás venkovních prostorů. Změnou prostředí si dle výpovědi respondent č. 6 může odsouzený uvědomit svou ztrátu svobody. Terapeutické účinky prostředí okrasné zahrady může mít rovněž vliv na jeho motivaci pro zlepšení svého chování, jelikož velmi dobré chování vede k tomu, že odsouzení mohou trávit čas s blízkými v tomto prostoru.

Další respondent hovoří o otevřené věznici v Jiřicích, která představuje zcela jiný prostor oproti „běžným“ věznicím. Věznice umožňuje realizaci aktivit, při kterých odsouzení pečují o přírodu, ale také o zvířata v přírodě žijících. Otevřená věznice je známá svým krásným prostředím, nicméně také svými velmi přísnými pravidly a požadavky na chování odsouzených. Ti si musí odpykání trestu v takových prostorech zasloužit. Jiným odsouzeným, kteří se ve vazební věznici nesnaží, nebo ve standardním oddělení se takových příležitostí nedostane.

Z odpovědí respondentů lze usoudit, že programy, jejichž organizace probíhá ve venkovních prostorech, mohou být využívány nejen za účelem vykonávání pracovních činností, ale jsou také možností, kde mohou odsouzení trávit čas se svou rodinou. Venkovní prostor může působit na vězně rovněž terapeuticky, obzvláště pokud bude přítomna právě rodina či jiná blízká osoba.

5) V čem si myslíte, že klientům pomáhá vámi realizovaný program zacházení v jejich budoucí resocializaci?

Pátá výzkumná otázka si klade za cíl zjistit, jak působí daný program nebo aktivita na vězně. Výsledky z odpovědí se podobají přísloví: „Kolik toho dáš, tolik dostaneš zpátky.“ V těchto různorodých programech se uskutečňuje nejen resocializace, která vede k uvědomění si trestného činu, ale i naučení se základním morálním hodnotám, které jsou přijímány společností. Z odpovědi respondenta č. 7 lze usoudit, že velice záleží na motivaci odsouzeného k jakékoliv práci na sobě a ke změnám svého rozhodování, chování i jednání.

Z celkových odpovědí lze vyčíst, že programy pomáhají nejen ke zvládnutí situace ve věznici, ale také po budoucím propuštění. Poskytují možnost, jak trávit volný čas, jak využít pracovní schopnosti, ale především uvědomovat si, že s určitým typem chování si mohou vězni najít lepší cestu životem, nežli kriminální činností a cestu do věznice.

6) Jaká věková kategorie se hlásí do programů zacházení včetně alternativních?

Z odpovědí respondentů na šestou otázku týkající se věku účastníků je patrné, že programy zacházení jsou určeny pro všechny odsouzené a zájem o ně není otázkou věku, ale motivace a aktivního přístupu odsouzeného.

**7) Přispívají vaše metody i k nějakým dovednostem nebo seberozvoji vězňů?
K jakým konkrétně?**

Z odpovědí respondentů na sedmou otázku je možné usoudit, že metody realizace programů mohou mít mnohem hlubší význam, než se může na první pohled zdát. Během programu si odsouzený může osvojit nejednu dovednost, ať už zodpovědnost či sebekontrolu nebo se naučit regulovat míru jednání, jakou bude reagovat na určitou situaci. Z odpovědí je také patrné, že se každý dotazovaný zaměstnanec věznice snaží, aby cíl programu měl větší dopad a nejde jim pouze o to, aby dodržovali pravidla a účastnili se aktivit. Záleží také na tom, aby odsouzeným aktivity přinášely hlubší a širší pohled na jejich trestnou činnost a umožňovaly jim znovuuplatnění se ve společnosti.

8) Jak podle vás ovlivňuje vámi realizovaný program zacházení odsouzeného, pokud jde o posuzování trestné činnosti, jeho motivaci k lepšímu chování nebo jeho plánování budoucího života po propuštění?

Cílem programu zacházení je zaměření se na problematiku uvěznění a také předejití jakéhokoliv opakování trestného činu. Tento cíl je ovšem velice těžké naplnit i přes velké úsilí zaměstnanců věznice. Z odpovědí respondentů na osmou otázku plyne, že čím intenzivnější program je, tím větší vliv a působení má na psychiku odsouzeného. Program zacházení také učí vězně disciplíně, zodpovědnosti a způsobu, jak by se odsouzený měl chovat ve společnosti, a to i v případech negativních situací. Z odpovědí respondentů také vyplývá, že stanovený cíl má ve výsledku jinou hodnotu než to, co si odsouzený z programu vezme a jak s tím bude dál pracovat.

9) Je ve vaší věznici dostatek těchto programů zacházení, včetně alternativních a kreativních aktivit? Pokud ne, co je podle vás důvodem jejich nedostatku?

Z odpovědí respondentů na předposlední otázku je zřejmé, že programů zacházení je poměrně dostatek, nicméně z důvodu kapacity vězňů a časového vytížení pracovníků věznice, který by realizoval „něco navíc“, toto není možné. Pracovníků je nedostatek. Zde je vhodné také zmínit poznámku, kterou zmiňovali

respondenti během rozhovorů. Zájem a snaha o další programy, které by přispěly k lepší práci s vězni, tu je, nutná je ovšem časová a personální kapacita, a to především ve vazebních věznicích. Samozřejmě že záleží na typu věznice.

Respondent č. 10 z Jiřické věznice potvrzuje dostatek aktivit i čas, kterým jim zaměstnanci věnují. Respondent z Bělušické věznice potvrzuje také dostatek programů, ovšem vyvrací dostatek času a personálu pro realizaci dalších programů.

Respondent č. 2 z Pankrácké vazební věznice je také názoru, že programů je dostatek, nicméně je přesvědčen, že není dostatek zaměstnanců. Tento respondent také zmínil, že ani není prostor pro aktivity mimo rozvrh běžného programu zacházení.

10) Myslíte, že je programům zacházení včetně alternativních věnován dostatek času?

Každé oddělení ve věznici má určitý typ programu a aktivit, kterým se věnuje. Všeobecně na základě shrnutí odpovědí respondentů vyplývá, že programů je dostatek, ovšem nedostatek vnímají respondenti v počtu zaměstnanců, jak už bylo i zmíněno v předešlé otázce.

Dalším aspektem je také vzdělání zaměstnanců nebo certifikát, který by jim umožňoval realizovat další nebo nad rámecové programy. Velkou roli také hraje kapacita vězňů ve věznici, která je v mnohých věznicích naplněna. Dále jsou to již zmíněné časové možnosti, které velmi omezují iniciativu pro nové programy či realizaci nestandardních aktivit. Respondent č. 6 zmiňuje „vyhoření“ zaměstnanců, což může být také důvodem, proč jsou programy i pro zaměstnance spíše součástí povinností, nežli motivací k resocializaci vězňů.

Souhrn výsledků: Přístup jednotlivých věznic k alternativním programům zacházení:

1) Vazební věznice

Vazební věznice a Ústav pro výkon zabezpečovací detence - Pankrác

Z rozhovorů, které byly autorce poskytnuty respondenty z Pankrácké vazební věznice je patrné, že tato věznice nemá čas ani prostor pro realizaci alternativních programů zacházení. V této věznici slouží zájmové i kreativní aktivity či programy pouze jako výplň času, nikoliv jako terapeutický prostředek. Tyto činnosti jsou samozřejmě možností rozvoje i naučením se nových dovedností. Pro některé odsouzené mohou být respondenty zmíněné programy i novým „koníčkem“, kterému se později mohou věnovat po ukončení výkonu trestu a mohou se mu věnovat v rámci svého volného času a to i s rodinou. Ovšem tato věznice vidí jako efektivnější programy v rámci zaměstnávání, nežli další a časově i personálně náročné programy.

Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence - Brno

V brněnské věznici je největší zájem o sportovní aktivity. Co se alternativních programů týče, ani tato věznice pro ně nemá příliš mnoho využití. Věznice se taktéž zaměřuje na zaměstnávání. Zaměstnanci pomáhají vězňům ke zvládnutí situace ve vězení, k uvědoměním si jejich trestné činnosti. Avšak věznice také nerealizuje alternativní programy, jen povinné programy zacházení, které jsou součástí, a to z důvodu vysokého počtu vězňů a nedostatku personálu, jak již respondenti zmínili. Je zde poskytované psychologické poradenství zmíněné respondentem, který tu pracuje jako psycholog. Pomáhá odsouzeným k sebereflexi a emocionálnímu zvládnutí životních situací. I dle slov tohoto respondenta ale není pro nic víc prostor.

2) Věznice s výkonem trestu odnětí svobody

Věznice Bělušice

Tato věznice přizpůsobuje resocializační metody především mentalitě vězňů. Většina vězňů jsou Romové, také Vietnamci, Bělorusové, Ukrajinci a jiní. Vězni jeví velký zájem o sportovní aktivity, ale v současné době také o programy s rodinou. Věznice poskytuje prostory okrasné zahrady, které si vybraní odsouzení za velmi dobré chování mohou dovolit a mohou zde trávit čas s rodinou. Věznice nerealizuje muzikoterapie, ale romská kultura je všeobecně známá nadšením pro hudbu, které se romští odsouzení věnují i zde díky zapůjčeným hudebním nástrojům. Vietnamští odsouzení také mnohokrát překvapí zaměstnance výrobky z papírů nebo novin na svých celách. Nicméně ani jedna činnost nemá terapeutickou váhu, ale spíše socializační nebo volnočasový charakter, např. pro zlepšení nálady i atmosféry. Avšak pokud bychom hovořili přímo o arteterapii, tato forma se realizuje především v rámci specializovaného oddělení. Respondent, který je speciálním pedagogem na tomto oddělení, autorce potvrdil, že právě zde mají tyto formy terapie své využití, a také že slouží i jako certifikované kurzy. Výsledným zjištěním proto pro výzkum je, že alternativy zde mají své místo, a způsoby, jakými se s nimi pracuje, avšak pouze na již zmíněném specializovaném oddělení, kde probíhají v rozsáhlejší šíři.

„Otevřená věznice“ - Jiřice

Jak již vypovídá název, „Otevřená věznice“ v Jiřicích poskytuje prostor pro realizaci různorodých projektů, programů i aktivit. Pro autorku byla právě tato věznice inspirací a příkladem alternativních programů. V této věznici jsou stanoveny velmi striktní podmínky pro výkon trestu odnětí svobody. Odsouzení musí dodržovat řád, podmínky, pravidla pro pobyt ve venkovních prostorech a starat se o zvířata v nich žijících. Věznice má nejen programy pro rodinu a terapeutické aktivity, ale také mnoho již osvědčených resocializačních metod, které odsouzení „posouvají dál“ v jejich životě. Kromě povinností, které pro odsouzené vyplývají z každodenní zodpovědnosti za udržování prostoru, jsou zde i možnosti seberealizace a seberozvoje v rámci již zmíněných programů stran Jiřických zaměstnanců. Věznici autorka považuje za velmi

příkladnou, jako inspiraci a přínos pro svou bakalářskou práci, a to nejen množstvím programů a aktivit, které zaměstnanci realizují, ale i výsledky, které programy přinášejí. Z informací respondentů tedy plyne, že pestrost programů a aktivit je v této věznici dostatek a přinášejí efektivní působení na vězně. Je však otázkou, jakou motivací se aktivity pro každého jednotlivého vězně stanou, jak sám zmínil respondent, který je speciálním pedagogem v Jiřické věznici.

ZÁVĚR

Za základě této bakalářské práce bylo zjištěno, že programy zacházení i aktivity s nimi spojené jsou velmi různorodé. Současná doba nahrává rychlému rozvoji různých alternativních metod, které se velmi liší od dřívějšího přístupu k trestancům. Stále je zde však spousta prostoru pro zlepšení.

Alternativní formy resocializace jsou zatím stále spíše zahraniční záležitostí, a to především ty, které zahrnují terapii uměním. V českých věznicích jsou kreativní aktivity využívány spíše jako výplň volného času vězňů než jako terapeutická metoda. Zájem o ně jeví především specializovaná oddělení, například pro drogově závislé. Specializovaná oddělení mají rozšířenou možnost terapeutického působení, a to na rozdíl od standardních oddělení, kde komunitní sezení nebo komunitní aktivity nemají z důvodu omezeného času a vytíženosti personálu své místo.

Naproti tomu je v českém vězeňství v současné době velmi rozšířen program, který pomáhá odsouzeným při kontaktu s rodinou. V práci byly zmíněny programy, které se realizují v České republice a o něž je velký zájem. Je patrné, že programy, jejichž účelem je spojení odsouzeného s rodinou, pomáhají vězni uvědomit si hodnotu a důležitost rodinných vazeb. Rodina může být pro odsouzeného motivací ke zlepšení chování. Odsouzený si zároveň může naplno prožít pocit odcizení nebo ztráty blízké osoby vzhledem k tomu, že ve věznici je mu omezena většina sociálních vazeb i kontaktů vytvořených na svobodě.

Co se týká možností jednotlivých věznic, je důležité vnímat rozdíl mezi těmi, které mají prostory pro realizaci nejen extramurálních aktivit, ale také alternativních programů, a těmi, které fungují v klasických prostorách bez rozšířených možností. Alternativní programy mohou alespoň na chvíli donutit odsouzeného k zamyšlení se nad svým dřívějším životem, a mohou se tak stát prostředkem k jeho snaze o lepší chování. Nové aktivity nebo programy, jejichž realizace by probíhala v nestereotypním prostředí a jež by byly určeny pouze pro vybrané vězně, by mohly být cestou vedoucí k zamyšlení se nad sebou samým či k přehodnocení svého života a dosavadního systému hodnot.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005.
- JŮZL, Miloslav. *Kritika současných penitenciárních systémů a nové avantgardní resocializační směry: mezinárodní vědecká konference: Praha, 3. května 2017*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2018. ISBN 978-80-7452-134-8.
- JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristia jako věda žalářní*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 9788074521317.
- KOCANDA, Martin. *Výkon trestu odsouzených matek s dětmi v České republice*. Rigorózní práce. Masarykova univerzita Brno. 2007.
- KRÁL V. *Vězeňský personál Věznice Pardubice*. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice, 2008.
- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2. -2.
- MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4580-0.
- Nářízení Generálního ředitele č. 18/2007: Příloha č. 1.
- ŠICKOVÁ-FABRICI, Jaroslava. *Základy arteterapie*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-616-0.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
- VETEŠKA, Jaroslav a Slavomil FISCHER. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-0731-5.

ZELEIOVÁ, Jaroslava. *Muzikoterapie: východiska, koncepty, principy a praxe*. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073672379.

Seznam použitých internetových zdrojů

169/1999 Sb. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody. *Zákony pro lidi – Sbirka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999->

Běh se žlutou stužkou. *Probační a mediační služba - PMS* [online]. [cit. 2022-11-03]. Dostupné z:

[https://www.bing.com/search?q=B%C4%9Bh+se+%C5%BElutou+stu%C5%BEkou+-+PMS+-+Proba%C4%8Dn%C3%AD+a+media%C4%8Dn%C3%AD+slu%C5%BEba+PMS+%E2%80%93+Proba%C4%8Dn%C3%AD+a+media%C4%8Dn%C3%AD+slu%C5%BEba+\(pmscr.cz\)&cvid=c4fbd925bdfc42dd94828cf0bfe94a29&aqs=edge..69i57.662j0j4&FORM=ANAB01&PC=HCTS](https://www.bing.com/search?q=B%C4%9Bh+se+%C5%BElutou+stu%C5%BEkou+-+PMS+-+Proba%C4%8Dn%C3%AD+a+media%C4%8Dn%C3%AD+slu%C5%BEba+PMS+%E2%80%93+Proba%C4%8Dn%C3%AD+a+media%C4%8Dn%C3%AD+slu%C5%BEba+(pmscr.cz)&cvid=c4fbd925bdfc42dd94828cf0bfe94a29&aqs=edge..69i57.662j0j4&FORM=ANAB01&PC=HCTS)

Catharsis – Lebanese Center for Drama Therapy [online]. [cit. 2022-11-05]. Dostupné z: <https://arab.org/directory/catharsis-lebanese-center-for-drama-therapy/>

Criminal Minded [online]. [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: <https://criminalminded.nl/>

Program zacházení. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-valdice/sekce/program-zachazeni>

Resocializační programy. *Probační a mediační služba* [online]. [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/resocializacni-projekty/>

V Jiřicích vycvičili další dva psy pro nevidomé. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/clanky/detail/v-jiricich-vycvicili-dalsi-dva-psy-pro-nevidome>

Vazební věznice a ÚPVZD Brno: Základní informace. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-a-upvzd-brno/sekce/zakladni-informace>

Vazební věznice a ÚPVZD Praha Pankrác: Základní informace. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-praha-pankrac/sekce/zakladni-informace>

Vězeňská služba: Pappa program poprvé. *ParlamentniListy.cz – politika ze všech stran*. [online]. [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Vezenska-sluzba-Pappa-program-poprve-731277>

Věznice Jiřice: Základní informace. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-jirice>

Yellow Ribbon Run. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/yellow-ribbon-run>

SEZNAM ZKRATEK

Apod. – a podobně

Atd. – a tak dále

č. – číslo

ČR – Česká republika

PMS – probační a mediační služba

s. – stránka

Sb. – sbírky

ÚPVZD – Ústav pro výkon zabezpečovací detence

VS – vězeňská služba

VS ČR – Vězeňská služba České republiky

VTOS – výkon trestu odnětí svobody

SEZNAM TABULEK

Seznam tabulek

Tabulka 1: Respondenti	36
------------------------------	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Výrobky vězňů z bělušické věznice	I
---	---

PŘÍLOHA A – Výrobky vězňů z bělušické věznice





Zdroj: Archivní fotografie speciálního pedagoga působícího v bělušické věznici

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Dominika Lerchová

Obor: Resocializační a penitenciární pedagogika

Forma studia: prezenční

**Název práce: Alternativní formy resocializace ve výkonu
trestu odnětí svobody**

Rok: 2023

Počet stran textu bez příloh: 43

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 12

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 12

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.